

Oponent: Jiří Gemrot

Jana Filu znám již poměrně dlouhou dobu a vím tedy, že jde o člověka s širokou znalostí hudební literatury a s neutuchající touhou po jejím dalším poznávání, s dobrým teoretickým vybavením a vysokým pracovním nasazením spojeným s patřičnou ctižádostí.

Pokud jde o zaměření jeho tvorby vždy jsem měl pocit, že především intelektuální vklad je její hybnou silou. Po obdržení obou částí diplomní práce – partitury i teoretického spisu – jsem tedy nebyl překvapen, protože obě mně zapadly do shora popsaného úsudku.

Nejdříve se budu věnovat partituře díla „Improperia pro varhany, žestě, smyčce a bicí nástroje“, jejíž počátek vzniku, soudě podle titulní strany partitury, sahá již do roku 2011, tedy do doby, kdy Jan Fila svá studia na hudební fakultě AMU začínal, a finální podobu získala v letech 2014-15. Jde tedy o dílo dlouhodobě zaměstnávající autorovu mysl, o téma, k němuž má Jan Fila zajisté velmi hluboký vztah vycházející z jeho filozofických názorů a víry.

Východiskem, či zdrojem hudebního materiálu díla je chorální nápěv „Lide můj, co jsem ti učinil, čím jsem tě zarmoutil“. Melodický vliv zvoleného chorálního nápěvu prostupuje celou skladbou. Zřetelně toto téma přináší první trubka v č. 9, ve volné intervalové podobě varhany v č. 13, fragment jeho druhé fráze v diminuci varhanní part v č. 23, výrazně pak varhany v těsné imitaci s první trubkou v č. 32 a dále i s lesním rohem. S hlavou tématu je pracováno v č. 33 (trubka + lesní roh), s celým tématem ve smyčcích v č. 40, račí inverzí „co jsem ti“ v první trubce v dialogu se základním tvarem „co jsem ti učinil“ v lesním rohu v č. 43 atp. S ohledem na rozsah oponentského posudku uvádím pouze nápadné příklady. Vlivu tématu lze v detailech vystopovat více.

Skladba však obsahuje i materiál, který z chorálu nevychází a tvoří k němu kontrast. Takový je například úvod skladby, kdy na prodlevě C, zazní triton fis a pak postup malé sekundy c – des s opětovným pokračováním na fis. Tento melodický postup však také není Filovým původním melodickým nápadem. Známe ho již z díla Miloslava Kabeláče a výrazně byl užit také například v Requiem Milana Slavického. Osobně již tento postup považuji za klišé. Tím se dostávám k první úvaze a otázce k dílu Jana Fily a tou je původní invence. Je možné, že i zmíněné klišé použil záměrně v souvislosti s tíživým obsahem skladby, otázka však zůstává.

Partitura skladby je dobře vybavená, osahuje přehledný seznam instrumentáře, duratu i orientační čísla, chtěl bych se však věnovat řadě technickým a zvukovým úskalím v detailech skladby.

Ač v seznamu nástrojů je malý bubínek uveden podle zvyku jako tamburo piccolo, v partituře se o něm dočítáme jako o cassa piccolo, což je velmi nezvyklé. Důvod jsem nepochopil. Hned v prvním taktu se vtírá další otázka, zda Jan Fila počítá se všemi kontrabasy o pěti strunách? Je to nereálný předpoklad a ve skutečnosti bude třeba rozdělený part realizovat s úpravou.

V č. 9 se proti forte varhan neprosadí horny v mp. Jejich part je zbytečný. Ozdoby v kontrabasech po č. 12 bych doporučil ponechat jen u violoncell. G a c se budou hrát nešikovně (jedním prstem). V č.

15 navrhuji pro lepší čitelnost změnit klíč u violoncell a změnu ponechat až do č.20. V č. 20 nespatřuji smysluplnost partu druhého a čtvrtého lesního rohu, zvonkohra kolem čísla 21 díky přeznívání vytvoří pouze zvukovou změť a jeden takt před 21 stejně bude hrát o oktávu níže, neboť běžně nemívá d3.

Jan Fila pečlivě řeší smyky, ale v pátém a šestém taktu po 21 je předepsaná délka smyku nevyvážená. Velmi vysoký part primu po 21 má největší úskalí v 6. a 10. taktu. Krom jiného jsou půltóny v této poloze necitlivým rizikem. Smysl postrádám v č. 37 u čtvrté horny. Předepsané piáno je zcela vyloučené v trombónech v č. 38. Není mi jasné, kdy má vyměnit paličky za smyčec hráč vibrafonu v č. 43 a podobných místech (pokud jsou hráči dva, není to předepsáno) a proč jsou smyčce o takt později osmykovány různě?

Za rytmicky nepřehledný mám zápis varhanního diskantu jeden takt před a tři takty po č. 51. Všechny mé poznámky jsem tužkou vyznačil v partituře.

Domnívám se, že v posuzované partituře absolventského díla odvedl Jan Fila počín zhodnocující jeho dosavadní vědomosti a úsilí. K mistrovství, jehož dosažení je metou každého skladatele, však ještě kus cesty zbývá. Přeji na ní Janu Filovi vytrvalost a úspěch, gratuluji k dnešní obhajobě a za praktickou část navrhuji hodnocení C.

Ve druhé části mého posudku se budu věnovat teoretické práci „Uplatnění koncertantního principu v dílech Alfreda Schnittkeho“.

Jako člověk stojící mimo hudební fakultu neznám přesnou normu na rozsah teoretické práce, která je pro skladatele sice důležitou a nezbytnou, přesto ve srovnání s partiturou doplňkovou prací. Spis Jana Fily je rozsahem impozantní. Zhruba sto stran textu doplňuje dalších sto stran příloh! Opět to dokumentuje hloubku ponoru Jana Fily do zvoleného tématu a jeho zaujetí pro něj. S jistou nadsázkou jsem nabyl dojmu, že čtu spíše již doktorskou práci.

Spis je členěn do kapitol přinášejících Schnittkeho životopis, dále velmi detailní a poučené informace o vývoji koncertantní formy a dále rozborů všech 28 koncertů Alfreda Schnittkeho. Poslední je věnována užití jeho hudby v českých zemích.

Na rozdíl od praktické části obhajoby bych zde Janu Filovi vytknul minimum. Práce je napsána poutavě, přehledně, jazykově bez prohrěšků. Odkazy i použitá literatura její kvalitu dále zvyšují. Snad jen dvě maličkosti: 1) v dokonalém výčtu skladeb na straně 28 chybí u Sergeje Prokofjeva Symfonie-koncert pro violoncello a klavír a u Francise Poulenca zmínka o klavírních koncertech. 2) na straně 73 jde pouze o překlep „se domníve“.

Mám za to, že vznikla práce, ve které mohou najít poučení mnozí zájemci a že by na ni mělo být podle možností hudební fakulty upozorněno, aby nezapadla. Pro mě právě zde Jan Fila představil významnou část svých schopností a bylo by dobré pro hudební veřejnost, kdyby podobná činnost se stala trvalou a pravidelnou součástí jeho pracovní náplně. Nezmapovaných míst se za poslední dekády, ale nejen za ně, například v českém hudebním životě najde mnoho.

Jako ocenění této práce navrhuji její ohodnocení klasifikací A.